

LIBRIS

Coperta colecției: *Daniel Țuțuneș*

We know
books

DIMITRIE BOLINTINEANU

Legende istorice

Postfață, referințe critice și tabel cronologic
TEODOR VÂRGOLICI

Editura Mondoro
București

fragmentar remarcabil și o bună operă de izolare dă o colecție surprinzătoare de instantanee poetice. El este întâiul versificator român cu intuiția valorii acustice a cuvântului, care caută cuvântul pentru ceea ce sugerează dincolo de marginile lui naționale și face din vers o singură arie. Bolintineanu e auditiv și mecanic și asta duce mai aproape de poezia modernă. El are un fonetism studiat care traduce ideea poetică direct, fără asociațiuni... În afară de simțul acustic, Bolintineanu posedă plastica dinamică, însușirea de a strânge într-o linie răsucită toată virtualitatea unei mișcări. Taiate, unele versuri apar ca niște momente în perpetuă desfășurare cu capetele infinite. Ba chiar virtutea de căpetenie pare a fi aceea de a izola un gest sau un obiect pe o pagină albă, ca într-un studiu pregătitor de pictor, făcându-l etem, inexplicabil.”

G. Călinescu: *Istoria literaturii române, București, Editura Fundațiilor Regale, 1941, p. 215.*

“Legende sale, cu motive din cronicari și îndeosebi din *O samă de cuvinte*, prin ușurința mnemotehnică, au ținut loc de mic manual portativ al istoriei naționale. Cu indicarea cadrului cosmic, printr-o imagine memorabilă, de felul acesteia: «Ca un glob de aur luna strălucea...» sau a unui decor, adeseori de ospăț, în care voievodul eroic, între căpitani, își desfășura elocința sublimă, poema nu întreținea printre auditori numai cultul trecutului, prin ilustrarea vitejiei ancestrale, dar și religia libertății, în numele căreia se înfăptuia epopeea condensată într-o bătălie. Bolintineanu e un propagandist al ideii de libertate, pe alte căi decât Bălcescu și Hasdeu, dar cu scopuri convergente. Numai așa se explică frecvența discursurilor, care servesc ca un fel de uvertură ideologică simfoniei bătăliilor. Locul comun al virtuților, centrate pe axa pasiunii libere a electrizat generația de la 1848, care și-a recunoscut în poezia lui Bolintineanu crezul politic și național.”

Șerban Cioculescu: *Istoria literaturii române moderne, în colaborare cu Vladimir Streinu și Tudor Vianu, București, Casa Școalelor, 1944, p. 112.*

“Opera poetică a lui Dimitrie Bolintineanu este, chiar prin comparație cu a celorlalți scriitori din generația sa, de o nedezmințită consecvență. Larg cunoscută, mai ales datorită forței de penetrație a *Legendelor istorice*, din care respiră, energică și clamantă, atitudinea de angajare a celui care scrie, această consecvență a impus definitiv o notă majoră a liricii românești: politicul – cu viziunea coerentă asupra istoriei naționale și a etnosului, cu marele patos eroic, care se afirmă acum pentru întâia oară în poezia noastră... Nu mai citim astăzi *Legendele* și în general opera lui Bolintineanu pentru efectul oratoriei lor, pe care o socotim, însă, o marcă esențială a idealului eroic, exemplar, de supremă didactică, ci pentru un sens mult mai legat de substanța autentică a lirismului: expresia vizionară (cu sensul eminescian din *Epigonii*) și mai ales pentru coerența viziunii.”

Gabriela Ormă: *Postfață la ediția Poezii, București, Editura Minerva, 1977, p. 257.*

CUPRINS

Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare / 5
Preda Buzescu / 6
Muma lui Ștefan cel Mare / 7
Ferentarul / 9
Fata de la Cozia / 10
Un ostaș român închis peste Dunăre / 11
Mircea la bătaie / 12
Mihai scăpând stindardul / 13
Mircea cel Mare și solii / 14
Căpitanul de vânători / 16
Marioara / 17
Doamna lui Neagu / 19
Cupa lui Ștefan / 20
Sora Ana / 22
Daniel Sihastru / 24
Fiaștrii / 25
Întoarcerea lui Mihai / 27
Miron Costin / 28
Monastirea Putna / 29
Ghinea Grecul / 30
Ștefăniță-Domnul / 31
Mihai la pădurarul / 32
Cozia / 33
Ogogenii / 35
Bogdan în Polonia / 37
Năvala lui Tepeș / 40
Apa Bârsei / 41
Grozea Vornicul / 43
Mihai revenind de la Dunăre / 44
Domnul Mavrogheni / 45
Han-tătar / 46
Rossandra / 47
Bârlad / 50
Baia / 52
Codru Cosminului / 54
Ștefan la moarte / 56
Dumbrava roșie / 57

LIBRARY WE KNOW books

Maria Putoaica / 59

Dragomir sau cetatea lui Radu Negru / 60

Muma lui Mihai / 61

Mihnea și baba / 62

Domnul Tighinei / 67

Edessa / 69

Cântece din exil / 72

Proscrisul / 74

Invocație / 75

La Constantin Negri / 76

La români / 78

La unire / 79

Mihai și călăul / 80

Moartea lui Mihai Viteazul / 81

Visul lui Ștefan cel Mare / 83

Țepeș și solii / 86

Ana-doamna / 87

Sân-Petru / 93

Moldavii la Marienburg / 96

Solii lui Țepeș la Mohamet / 99

Mihai în Transilvania / 101

Domnul Ionașcu / 105

Vornicul Dumitru / 106

Mihai la Vidin / 107

Siretul / 108

Glubavii / 110

Clejanii / 112

Cornul lui Sas / 114

Consiliul secret / 116

Mustafa-pașa / 119

Călugărenii / 120

Bătălia pe gheață / 124

Movila lui Râzvan / 125

Mânia lui Ștefan / 126

Aprodul Purice / 127

Petru Rareș / 129

Barnoschi-domnul / 130

Mihai și ucigătorul / 131

POSTFAȚĂ / 133

TABEL CRONOLOGIC / 143

REFERINȚE CRITICE / 149

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Bolintineanu, Dimitrie**

Legende istorice / Dimitrie Bolintineanu ; postf.,
referințe critice și tabel cronologic: Teodor Vârgolici.
- București : MondoRo, 2016

ISBN 978-606-695-041-1

I. Vârgolici, Teodor (postf.) (tab.cronologic)
821.135.1-1
94(498)(0:82-1)

Coperta: Daniel Țuțunel

Departament Difuzare
tel. 021-211.25.00
mail: comenzi@gramar.ro

www.gramar.ro

**CEA DE PE URMĂ NOAPTE
A LUI MIHAI CEL MARE**

Ca un glob de aur luna strălucea
Și pe-o vale verde oștile dormea;
Dar pe-un vârf de munte stă Mihai la masă
Și pe dalba-i mână fruntea lui se lasă.
Stă în capul mesei, între căpitani
Și recheamă dulce tinerii săi ani.
Viața noastră trece ca suava rouă
Când speranța dulce ne surâde nouă.
Astfel astă dată viața lor cura;
Cugetele triste nu-i mai turbura;
Luna varsă raze dulci și argintoase;
Australul le suflă coamele pletoase;
Căpitaniii toarnă prin pahare vin
Și în sănătatea lui Mihai închin.
Dar Mihai se scoală și le mulțumește
Și luând paharul astfel le vorbește:

– “Nu vă urez viață, căpitaniii mei!
Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei!
Ce e viața noastră în sclavie oare?
Noapte fără stele, ziuă fără soare.
Cei ce rabdă jugul ș-a trăi mai vor,
Merită să-l poarte, spre rușinea lor!
Sufletul lor nu e mai presus de fierul
Ce le-ncinge brațul, iau de martur cerull
Dar românul nu va câmpuri fără flori,
Zile lungi și triste fără sărbători.
Astfel e vulturul ce pe piscuri zboară:
Aripile taie-i, că ar vrea să moară!
Astfel e românul și român sunt eu
Și sub jugul barbar nu plec capul meu”.

De trei zile lupta n-a mai încetat
Și tătarul pare c-a înaintat.
Dar Buzescu Preda vede cu durere
Floarea României ce pe vale pere.
Trece înainte pe un cal în joc
Ce varsă din ochii-i flacără de foc.
Strigă cu tărie cetelor zdrobite
Ce la glasul-i mândru se întorc uimite.
Iată că nepotul hanului tătar
Trece pe-un sălbatec, ager armăsar.
Unde se arată pe întinsa vale
Prin oștirea noastră își deschide cale.
Iar Buzescu Preda cum îl întâlnește,
Îi ieși-nainte și-astfel îi vorbește:
– “Dacă nu ți-e frică și-ai credință-n tine,
O, tătare! vino să te bați cu mine!”

Ei descălecară atunci amândoi
Și se iau la luptă ca doi juni eroi.
Ochii tuturoră cată cu mirare
La Buzescu Preda și tătarul mare.
Ei se bat la raza stelei cei de foc,
Flacărele-i albe pe-a lor zale joc.
Vântul răcorește fruntea lor udată
Și mânia dulce sufletul le-mbată.
Ei se bat în spade – spadele se frâng;
Și se iau în brațe – se smucesc, se strâng.
Când tătarul scoate o secure mică
Și lovind pe Preda, pavăza îi strică.
Dar el cu măciuca astfel îl lovi
Încât deodată căzu și muri.

Iar după aceasta, oastea românească
Pleacă și învinge horda tătarască.

I

Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde cură-n poale un râu mititel,
Plânge și suspină tână domniță,
Dulce și suavă ca o garofiță;
Căci în bătălie soțul ei dorit
A plecat cu oastea și n-a mai venit.
Ochii săi albaștri ard în lacrimile
Cum lucesc în rouă două vioarele;
Buclele-i de aur cad pe albu-i sân,
Rozele și crinii pe față-i se-ngân.
Însă doamna soacră lângă ea veghează
Și cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

II

Un orologiu sună noaptea jumătate.
În castel în poartă oare cine bate?
– “Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit;
Eu, și de la oaste mă întorc rănit.
Soarta noastră fuse crudă astă dată:
Mica mea oștire fuge sfărâmată.
Dar deschideți poarta... Turcii mă-ncongior...
Vântul suflă rece... Ranele mă dor!”

Tânăra domniță la fereastră sare.
– “Ce faci tu, copilă?” zice doamna mare.
Apoi ea la poartă atunci a ieșit
Și-n tăcerea nopții astfel i-a vorbit:
– “Ce spui, tu, streine? Ștefan e departe;
Brațul său prin taberi mii de morți împarte.
Eu sunt a sa muma; el e fiul meu;
De ești tu acela, nu-ți sunt muma eu!
Însă dacă cerul, vrând să-ngreueze
Anii vieții mele și să mă-ntristeze,
Nobilul tău suflet astfel l-a schimbat;
Dacă tu ești Ștefan cu adevărat,
Apoi tu aice fără biruință

Nu poți ca să intri cu a mea voință.
 Du-te la oștire! Pentru țară mori!
 Și-ți va fi mormântul coronat cu flori!”

III

Ștefan se întoarce și din cornu-i sună;
 Oastea lui zdrobită de prin văi adună.
 Lupta iar începe... Dușmanii zdrobiți
 Cad ca niște spice, de securi loviți.

FERENTARUL
 (FRAGMENT DINTR-UN MARȘ VECHI)

Nu e nici mândria, nu e nici mulțimea
 Care în batalii încunun oștimea;
 Nu e nici noroc.
 Cela ce se bate pentru neatârnare
 Are zece brațe, zece inimi are,
 Inime de foc.

Roșiorul mândru și frumos ca crinul
 Când pe mal s-arată tremură Vidinul
 La vederea sa.
 Face de se miră toată arăpimea,
 Ieniceri, spahiii și arnăuțimea
 Și-i strigă: ura!

Ferentarul ager și cu lungă chică
 Intră în oștime fără nici o frică,
 Tare ca un leu.
 Iute ca săgeata tabăra străbate,
 Bate zece singur, cincisprezece bate:
 “Ferentar sunt eu!”

Asfel ferentarul știe ca să moară.
 Pentru țara dragă, pentru soțioară
 Cine n-ar muri?
 Unul ca acela blestemat să fie!
 Nimeni să nu-l plângă, nimeni să nu-l știe
 Cânde el va peri!...

Junele fecioare, tineri luptători!
 Pe mormântul nostru vor culege flori!...

Trâmbița răsună sus pe coasta verde;
 Armia lui Tepeș printre brazi se perde.
 – “Iată! strig vitejii, mândrul căpitan
 Ce-a ucis cu mâna-i pașa musulman!”

Domnul îl sărută și cu bucurie:
 – “Spune-mi, vrei tu aur, ranguri sau soție?
 Dacă vrei avere, da-ți-voi cât vei vrea;
 Dacă vrei soție, da-ți-voi fata mea!”

– “Doamne! nu voi aur, nici onori deșarte:
 N-am venit în lupte să-mi trag așa parte;
 Plângerile țarei brațul mi-a-narmat;
 Pentru-a ei scăpare astăzi m-am luptat.
 Iar de este vorba să-mi dai soțioară,
 Află că eu însumi sunt o fetișoară!”

La aceste vorbe junele frumos
 Coiful își aruncă, păru-i cade-undos.
 Toată adunarea vede cu răpire
 O fetiță dulce ca o fericire.
 Domnul se răpește de mândrețea ei.
 – “Care din boierii-mi vrei bărbat să iei?”

– “Doamne, zise fata, vrei să fiu soție
 Unui din ostașii care-mi place mie?
 Toți sunt bravi la luptă, nu mă îndoiesc;
 Însă pe-al meu mire voi să îl iubesc.”

Domnul fiu s-aruncă l-ale ei picioare
 Și cu o vorbire dulce rugătoare:
 – “Fii a mea domniță și îți jur pe cer
 Pentru tine-n lume să trăiesc, să per!”

La aceste vorbe tânăra fecioară
 Rumenind la față ca o rozișoară:
 – “Dacă vei iubirea-mi să o dobândești,
 Pentru țară, doamne, să mori, să trăiești!”

UN OSTAȘ ROMÂN ÎNCHIS PESTE DUNĂRE

Porumbiță întristată!
 Eu ca tine sunt strein,
 Și-ntr-o țară depărtată
 Tu cânți tristă, eu suspin!

Însă tu ai aripioare,
 Poți te-ntoarce când vei vrea;
 Iar eu plâng în închisoare
 După dulcea țara mea!

Tu ai poate-o sorioară
 Ce te cheamă ne-ncetat;
 Iar eu am o drăgușoară
 Ce în lacrimi am lăsat.

Însă tu ai aripioare,
 Poți te-ntoarce când vei vrea,
 Iar eu gem în închisoare
 După mândrulița mea!

Zboară, pasăre curată!
 Și te-ntoarnă-n țara ta;
 Iar eu, floare aruncată
 Pe alt țarm, mă voi usca!

Armia maghiară țara a-nvălit;
Soarele văzând-o, a îngălbenit.

Dar bătrânul Mircea nu se înspăimântă:
Cu o mică ceată de voinici s-avântă.

Nu că el voiește țara a scăpa,
Ci va să-mplinească datoria sa.

Unde este timpul cel de bărbăție
Când murea românul pentr-o datorie!

Pe un cal ce mușcă spuma în zăbale,
Printre zi și noapte el își face cale.

– “Frații mei! vorbește falnicul bătrân,
Dumnezeu voit-a ca să mor român.
Cel ce a sa viață țării sale-nchină
Pere ca lumina într-a sa lumină.
Ce e-n viața țării viața unui om?
Ce e-n primăvară floarea unui pom?
Ceea ce prin stele este-o stelioară
Și-n nemărginire un minut ce zboară.
Șoimul când se vede prins de vânători,
Spun că își sfărâmă cuib și pușori.
Astfel decât lanțul brațul să le-ncingă,
Ce-i român, ce-i nobil astăzi să se stingă.”

Unde este timpul cel de bărbăție
Când murea românul pentr-o datorie?!

Noaptea se întinde și din geana sa
Argintoase lacrimi peste flori vărsa.
Dar setos de lupte, în văi depărtate,
Un erou în noapte încă se mai bate.
Singur el se luptă în acele văi
Unde mâna morței a culcat pe-ai săi.
Dar sub mii de brațe trebuie să cază:
Trece printre unguri fără ca să-l vază;
Și stindardul țării el înfășurând
Către sân îl strânge înapoi cătând.
Și în umbra nopții armăsarul-i zboară
Ca o-nchipuire albă și ușoară.
Spre o apă lată calul s-a-ndreptat;
De maghiari războinici fuge-nconjurat.
Luna după dealuri mergând să se culce
Îi arată calea și-i surăde dulce.

Cei ce îl preurmă se opresc pe maluri:
Dar Mihai cu calul se aruncă-n valuri
Și de ceea parte singur ajungând
El îmbrățișează calul-i spumegând.

Apoi scoate frâul încă alb de spume
Și îi zice: “Liber mergi de-acum în lume!”

Într-o sală-ntinsă, printre căpitani,
Stă pe tronu-i Mircea încărcat de ani.

Astfel printre trestii tinere-nverzite
Un stejar întinde brațe veștejite.

Astfel dupe dealuri verzi și numai flori
Stă bătrânul munte albit de ninsori.

Curtea este plină, țara în mișcare;
Soli trimiși de Poartă vin la adunare.

Toți stau jos mic, mare, tânăr și bătrân...
Era nobil omul când era român.

Solii dau firmanul. Mircea îl citește,
Apoi, cu mărire, astfel le vorbește:

– “Padișahul vostru, nu mă îndoiesc,
Va să facă țara un pământ turcesc.

Pacea ce-mi propune este o sclavie
Până ce românul să se bată știe!”

La aceste vorbe sala-a răsunat;
Dar un sol îndată vorba a luat.

– “Tu, ce într-această nație creștină
Strălucești ca ziua într-a ta lumină,

Tu, o doamne, cărui patru țări se-nchin,
Allah să te ție, dar ești un hain!”

În murmură surdă vorbele-i se-neacă.
Cavalerii trage spadele din teacă.

Mircea se-ndreptează iute către ei:
– “Respectați solia, căpitanii mei!”

Apoi către solii Porții el vorbește:
– “Voi, prin cari șahul astăzi mă cinstește!

Mircea se înclină de ani obosit;
Însă al său suflet nu e-mbătrânit;

Ochii săi sub gene albe și stufoase
Cu greu mai îndreaptă săgeți veninoase;

Dar cu toate astea fieru-i va lovi,
Ș-albele lui gene încă n-or clipi.

Cela ce se bate pentru a lui țară,
Sufletu-i e focul soarelui de vară.

Mergeți la sultanul care v-a trimis,
Ș-orice drum de pace, spuneți că e-nchis!”

Apoi către curte domnul se îndreaptă.
– “Fericirea țării de la noi s-așteaptă.

De deșearte vise să nu ne-nșelăm:
Moarte și sclavie la străini aflăm.

Viitor de aur țara noastră are
Și prevăz prin secolii a ei înălțare.

Însă mai-nainte trebuie să știm
Pentru ea cu toții martiri să murim!

Căci fără aceasta lanțul ne va strânge
Și nu vom ști încă nici chiar a ne plânge!”